

De geschiedenis van de kerkklok(ken) in de kerktoren(s) van de dorpskerk van Lopik.

Aan de titel kun je al aflezen dat er meerdere klokken in verschillende torens hebben gehangen.

Op dit moment (2014) hebben we 1 klok hangen in de kerktoren. Door de eeuwen heen hebben er 4 verschillende klokken in 4 verschillende torens gehangen.

Uit de archieven lezen we dat in 1436 de Utrechtse bisschop (Rudolf van Diepholt) een verordening uitgeeft, dat de klok "moet" slaan in geval van nood (het waren de naweën van de Hoekse en Kabeljauwse twisten in het graafschap Holland, die later overwaaiden naar het bisschoppelijke Sticht Utrecht).

Afbeelding 1. Ingekleurde pentekening kerk van 1745 gezien vanaf de Wielsekade.

Er moet toen dus al een klok geweest zijn in de toen nog (kapel)kerk van Lopik. Uit het Missale (dat is het misboek dat vroeger door de Lopikse pastoor gebruikt werd tijdens de mis) lezen we dat in 1464-1469 land verkocht werd, ten behoeve van "dat nieuwe cruuswerck". Het woordje nieuwe bevestigt de aanname, dat het om een uitbouw en vergroting is van een kleinere voorloopster. Er moet dus vóór 1436 al een soort van (eerste) toren geweest zijn met deze (eerste) klok. Deze nieuwe kruiskerk (met zijbeuken) had als dorpskerk wel grote afmetingen gekregen. Het

koor is 11 meter lang, bij 7 meter breed (dat is het huidige koor, achter in de kerk). Het kruis was 5,5 meter lang bij 18 meter breed. Het schip van de kerk was 20 meter lang bij 10 meter breed. De toren (stond vroeger op de oude begraafplaats) was 50 meter hoog. De kerk met toren hadden een totale lengte van 40 meter.

De eerste klok is dus verplaatst vanuit de eerste (bekende) kerktoren, naar de tweede kerktoren, zie afbeelding 1. We schrijven 1562, dat is de datum dat de huidige klok Johannes Evangelista is gemaakt, door Jan Moor. Hij weegt 1185 pond (592,5 kilo). Wanneer deze klok in de toren is komen te hangen, is ons niet bekend. We weten ook niet of het een vervanging is van de oude (eerste) kerkklok. Ds. van der Linden schrijft in zijn boek¹, dat volgens de (1940) voorlopige lijst van monumenten in Utrecht een klokje uit 1462 moet hangen, maar we kunnen dat nergens terugvinden in de archieven. We houden het op een schrijffout 1562 (huidige klok) in plaats van 1462. Johannes Evangelista is de tweede klok in de tweede toren.

Door het vele water overlast van de rivieren in de 15de eeuw, besloot het Dijkcollege in 1605 een zware klok te geven aan de kerk, om die te laten luiden bij watersnood. Deze (derde) klok woog 2138 pond (1069 kilo)? Deze klok was door zijn gewicht zeer geschikt om zijn bronzen stem te laten horen over het bedreigden land.

In 1606 komt er nog een (de vierde) klok te hangen, deze is afkomstig van de Lopikse kerkrentmeesters.

De tekst op deze klok was:

***Govert van Amerongen, Schout, Maerten Mathysz, Adriaen Jansz.
Kercmeesters van Looppick, Cornelis Hendricz tot Cabauw, hebben deze
Clock tot cieraet van de parochiën doen gieten. Godt wil haer naemaels tot
salicheit genieten. Henricus Meurs me fecit – anno 1606.***

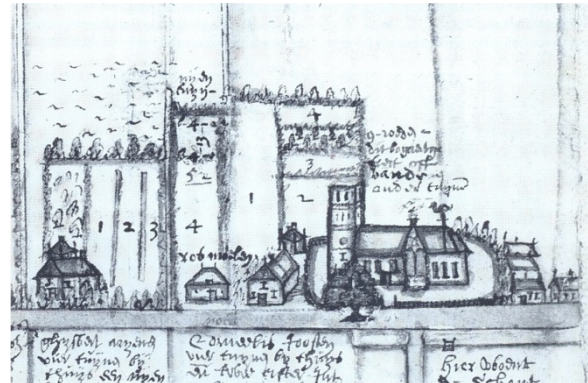
¹ Het Licht Schijnt in de Duisternis, Ds. S. van der Linde Utrecht 1940, p 23.

Een welsprekend opschrift, zegt Ds. van der Linden², daar ben ik het volledig met hem eens. Het is 16 jaar na de hervorming in Lopik? De Roomse traditie zit er toch nog in. Het komen tot God door "goede werken"? Het gieten van een klok, van geld van een ander en dan ook nog "tot cieraat der parochiën"?

Veel geluk hebben ze niet gehad met deze klok. In 1651 vinden we een rekening in het archief van

fl. 537,00 voor het opnieuw gieten van de klok uit 1651, omdat deze gebarsten moet zijn.

Tijdens de 80 jarige oorlog (1568-1648) hebben de Spanjaarden ook Lopik aangedaan. Ze trekken in 1576³ door Lopik en verbranden de spits van de toren. Ds. van der Linden schrijft⁴ dat de hoogste bomen, te weten de kerktoren, de meeste wind vangt. Hij geeft aan dat dit gebeurde in 1636, maar dat kan niet. In het rijksarchief van Utrecht zijn er 18 tekeningen uit 1607 waarop de hennepplanten in kaart zijn gebracht. Op één van deze tekeningen staat ook de kerk van Lopik afgebeeld zonder torenspits.

Abbeelding 2. De dorpskom van Lopik in 1607. Opvallend is de spitsloze toren die in 1576 verwoest werd en pas in 1637 werd hersteld. Het terrein rond de kerk is ommuurd.

Geen dak boven de hoofden van de 3 klokken, de klokken moeten wel hard achteruit gegaan zijn, wat de geluidskwaliteit ook niet ten goede komt. In die tijd was er geen geld om grote zaken aan te pakken. Omdat de muren van de toren en het houtwerk te veel inwaterden, werd er in 1636 eindelijk besloten om op de toren een nieuwe achtkantige torenspits te bouwen. In 1637 was de bouw van de torenspits klaar⁵. In 1780 lezen we dat er een nieuwe torenspits aangebracht.

In 1791 (het is de tijd van de Franse Revolutie 1789-1795 en de Franse tijd in Nederland van 1795 tot 1813) lezen we dat de toren 1 meter uit het lood staat. De toren is ernstig verzakt in zuidwestelijk richting (zeg maar richting de bakkerij De keizerskroon). Het had al een zware eikenhouten bint in de kerk afgebroken. Vele adviezen en rapporten van deskundigen volgen. De ene wil een steunbeer van 9 meter tegen de toren aan metselen, de andere zegt rechtzetten, weer een ander zegt afbreken en herbouwen.

De kerkmeesters nemen pas in 1794 een besluit. De achtkantige hoge sierlijke spits van 20 meter hoog wordt afgebroken, met nog eens de bovenste 4 meter van de stenen toren. Er wordt een noodkap aangebracht boven de 2 zware klokken, die daar nog steeds hangen. We lezen 2 klokken onder een noodkap, mogelijk heeft de 3de klok onder deze 2 gehangen, maar dat is een aanname.

Drie jaar later in 1797 is men verplicht, om nog eens 7 meter van de stenen toren af te breken, omdat de toren aan een kant nog steeds wegzakt. Een van de zware klokken wordt verkocht, het is de door het Dijkcollege geschonken klok die verkocht wordt⁶.

Tijdens deze 2de afbraak van de bovenkant van de toren, wordt ook de preekstoel verplaatst, wat vóór een schot komt te staan wat het westelijk deel van de kerk, het schip afsluit⁷. Dat hebben ze gedaan omdat het schip van de kerk in zeer slechte staat was, door het scheef zaken van de toren heeft het de muren en dakconstructie van het middenstuk van de kerk ernstig beschadigd.

² Het Licht Schijnt in de Duisternis, Ds. S. van der Linde Utrecht 1940, p 23.

³ Het rijksarchief van Utrecht heeft het over 1572 dat de Spanjaarden de torenspits in brand hebben gestoken. Dries van Cats heeft het over 1576 in zijn boek Het hart van de Lopikerwaard door de eeuwen.

⁴ Het Licht Schijnt in de Duisternis, Ds. S. van der Linde Utrecht 1940, p 27.

⁵ Het hart van de Lopikerwaard door de eeuwen, Dries van Cats, Januari 1986, p 121.

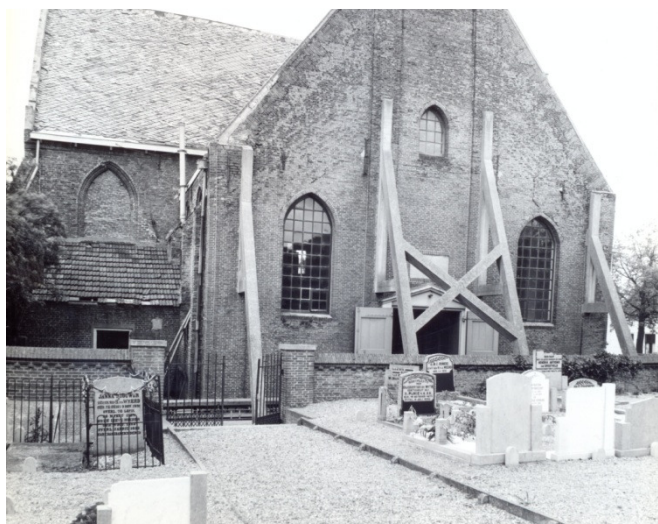
⁶ Ds. van der Linden schrijft op p. 79 dat in 1818 als de tweede kerktoren volledig wordt afgebroken, de kerkmeesters klok uit 1606 verkocht wordt, dus is de Dijkcollege klok in 1797 verkocht.

⁷ Het Licht Schijnt in de Duisternis, Ds. S. van der Linde Utrecht 1940, p 67 en p 88.

Op 18 mei 1818 word de toren helemaal afgebroken en het schip van de kerk word met 12 meter ingekort, omdat dit in slechte staat was en dit gedeelte van de kerk werd toch niet meer gebruikt. De klok van het dijkcollege uit 1606 wordt verkocht, aan wie dat is ons niet bekend.

Er komt een kleinere toren, die tegen de kerk aangebouwd wordt. Dit is dan de derde kerktoren, die de kerk heeft gekregen. In deze kerktoren komt de (tweede) klok de Johannes Evangelista te hangen.

In 1859 doet architect Kamperdijk uit Utrecht onderzoek naar de staat van de kerk. Hij zegt afbreken, hij zegt dat het kleine schip net een duivenhok is, de galmgaten in de kerktoren

Afbeelding 3. De betonnen steunberen om de toren te ondersteunen.

De kerkmuren wijken en de eiken houten balken zijn beschadigd. Tot nieuwbouw komt het niet. Het tweede plan van totale restauratie, komt er ook niet. Het derde plan van verbouw wordt ook afgekeurd. In 1864 is er aannemer Verhey uit Ameide die komt tot een restauratie van de kerk. Zo lezen we dat de laatste 70 jaar vele (grote) verbouwingen zijn geweest aan de kerk en toren. Het mocht allemaal niet baten. Ook deze (derde) kerktoren begon scheef te zakken in de westelijke richting. In 1954 zijn er betonnen steunberen geplaatst om het verder zakken van de toren tegen te gaan. In 1964 vind er een zeer grote en ingrijpende restauratie plaats van de kerk en is pas klaar in 1967. De kerktoren

wordt afgebroken tot aan de fundering. De kerktoren wordt onderheid en weer opnieuw opgebouwd. Tijdens deze restauratie zijn er een aantal muurschilderingen tevoorschijn gekomen, waar ze geen weet van hadden. Deze muurschilderingen zijn tijdens de grote kerkrestauratie ook gerestaureerd.

De tweede klok, de Johannes Evangelista, heeft 3 jaar niet in de toren gehangen, maar in een opslag gestaan, waar is niet bekend. Na de restauratie in 1967 is de vierde (huidige) toren af en hangt de Johannes Evangelista klok weer in de toren⁸.

Afbeelding 4. Kerk met steunberen en de houten balustrade, genomen vanaf de begraafplaats.

Afbeelding 5. Afbraak toren en fundering voor de nieuwe huidige toren. Foto uit 1965.

⁸ Het Licht Schijnt in de Duisternis, Ds. S. van der Linde Utrecht 1940, p 79 tekst in het midden, wat bedoelt Ds. S. van der Linde daarmee. Over welke klok heeft hij het.